

Юлія Палькевич

**РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКА ПТНЗ ЯК ЧИННИК
УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ НАВЧАЛЬНОГО
ЗАКЛАДУ**

У статті сутність економічної культури керівників ПТНЗ розкрито через необхідність вносити значні корективи у стиль, технології, методи та засоби управління в зв'язку інтеграцією системи ПТО у світовий та європейський освітній і науковий простір. Здійснено аналіз різних підходів до тлумачення поняття «економічна культура». Надано авторське трактування терміну «економічна культура керівника ПТНЗ». Доводиться взаємозалежність конкурентоспроможності навчального закладу на ринку освітніх послуг і підвищення рівня економічної культури (формування економічного мислення) його головного менеджера, поєднання вирішення економічних питань з іншими проблемами навчально-виховного процесу. Зазначається, що інноваційний освітній менеджмент передбачає застосування різноманітних форм та методів навчання, одним з яких є ігрові технології.

У кінцевому підсумку, розвиток економічної культури керівника ПТНЗ полягає у поєднанні розв'язання проблем навчально-виховного процесу з розвитком фінансово-економічного забезпечення навчального закладу, запровадження нових навчальних та виробничих технологій, орієнтованих на розвиток професійних знань та особистісних якостей учня. Цей процес потребує педагогіко-економічного наукового супроводу.

Ключові слова: економічна культура, керівники ПТНЗ, розвиток, конкурентоспроможність, технології навчання.

Виклад основного матеріалу. Формування економічної культури керівників ПТНЗ зумовлено реаліями економізації всіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства. На думку дослідників (В. Болгаріної, Г. Єльнікової,

Л.Калініної, Н. Каленюк, В. Кременя, Н. Ничкало, Н. Острроверхової, Ю.Палехи, В. Радкевич, В. Свистун) європейська та світова інтеграція вносить значні корективи у стиль, технології, методи та засоби управління в українській освіті. Зокрема, ключовою фігурою в системі управління є її головний менеджер – директор, який створює можливості для творчого розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу.

Метою написання даної статті є розкриття сутності економічної культури керівників ПТНЗ, доведення її безпосереднього впливу на конкурентоспроможність ПТНЗ на ринку освітніх послуг.

Конкурентоспроможність навчального закладу на ринку освітніх послуг значною мірою залежить від його керівника, на якого покладено функції менеджера, педагога, господарника, новатора, що має знаходитися у постійному пошуку нових підходів до управління навчальними, фінансово-економічними, господарськими процесами, стимулювання педагогічного колективу до викладання предметів і дисциплін відповідно до змін характеру освіти, її філософії, змісту, навчальних технологій тощо. Багатофункціональність діяльності керівника ПТНЗ потребує постійного розвитку культури управління, зокрема економічної культури, як регулятора економічної поведінки, яка через інтегрування знань основ економічної теорії, фінансової діяльності навчальних закладів, фінансового менеджменту та освітнього маркетингу, елементів бухгалтерського обліку сприятиме їх трансформації в різні форми економічної активності ПТНЗ.

Тому, розглядаючи економічну культуру керівника ПТНЗ як чинник підвищення конкурентоспроможності навчального закладу, вважаємо актуальним застосування таких напрямів сучасних наукових досліджень, які складаються з методологічних підходів, прийомів та заходів різних наук та областей знань, що, з нашої точки зору, підвищує синергетичний ефект від отриманих наукових результатів та їх впровадження у діяльність ПТНЗ.

Визначення поняття «економічна культура» в енциклопедичному словнику щодо культурології трактується як «сукупність економічних знань, виробничого досвіду і навичок, економічне мислення» [5].

Натомість дослідники Т. Заславська та Р. Ривкіна розглядають економічну культуру як складову економічної соціології, тому їх визначення цього поняття набуває соціально-економічного значення: під економічною культурою розуміють «сукупність соціальних цінностей і норм, які є регуляторами економічної поведінки та виконують роль соціальної пам'яті економічного розвитку: сприяють (заважають) трансляції, відбору й оновленню цінностей норм та потреб, які функціонують у сфері економіки та орієнтують її суб'єктів на ті або інші форми економічної активності [4, с. 190].

Розглядаючи економічну культуру як складову соціології ринку, яка, в свою чергу, є частиною загальної соціології, вітчизняні вчені Н. Фединець, Ю. Миронов та М. Гонська формулюють поняття «економічна культура» як вельми складний й багатогранний механізм, що складається з багатьох взаємопов'язаних елементів: «економічна культура є підсистемою загальної національної культури й тісно по'язана з іншими її складовими: політичною культурою, правовою, моральною, релігійною та іншими. Економічна культура є багатовимірним явищем, яке складається як із раціональних, так й ірраціональних компонентів. Вона містить такі базові елементи, як економічні цінності й норми, сформовані та поширені в певному суспільстві економічні стереотипи й міфологеми, ідеї, концепції та переконання, економічні традиції, а також установки та орієнтації людей щодо існуючої економічної системи в цілому, певних важливих “правил гри” і принципів взаємовідносин індивіда та економічних інститутів» [6].

Однак наведені трактування поняття «економічна культура» мають на увазі, що її носієм є будь-яка людина сучасного суспільства. Якщо носієм економічної культури є керівник освітнього закладу, то за І. Климчуком він повинен мати ознаки "економічної людини", а саме:

- спроможність вибирати з кількох варіантів способи, форми, методи, стилі управління з урахуванням наявних ресурсів, обмежень і мінливості зовнішнього середовища;

- чітке бачення стратегії розвитку навчального закладу, вміння йти до конкретної мети, сприймаючи ринкові сигнали, визначаючи поточні і майбутні потреби;

- володіння інформацією про конкретну ситуацію, формування та оптимізація інформаційних потоків;

- уміння діяти в умовах невизначеного середовища, враховувати і запобігати ризикам;

- спроможність максимізувати вигоди або мінімізувати витрати;

- інші особистісні якості, а саме: самостійність, упевненість у собі, схильність до ризику, організованість, працездатність, креативність, системність мислення [2].

Необхідно також зазначити, що менеджеру освіти дуже важливо вміти виокремлювати та аналізувати, поєднувати економічні питання з іншими проблемами навчально-виховного процесу, що потребує системного, безперервного вдосконалення управлінської діяльності керівника навчального закладу (самоосвіта, самоменеджмент) [3].

Разом з тим слід пам'ятати, що для керівника ПТНЗ підвищення рівня власної економічної культури не може бути самоціллю, оскільки він уособлює в собі навчальний заклад, організацію навчально-виховного та фінансового-економічного процесів у якому слід поєднати таким чином, щоб досягти кінцевої мети – максимального адаптування ПТНЗ до умов ринкового середовища. Тому економічна культура керівника ПТНЗ – це також економічна культура педагогічних працівників та учнів – майбутніх конкурентоздатних кваліфікованих працівників на ринку праці.

Таким чином, *економічна культура керівника ПТНЗ* – це сукупність соціальних цінностей і норм, концепцій та переконань, економічних традицій, які є регуляторами економічної поведінки, а також установок та

орієнтацій педагогічних працівників та учнів щодо існуючої економічної системи в цілому, певних важливих “правил гри” і принципів взаємовідносин кожного індивіда з суб’єктами економічної діяльності та економічними інститутами.

О. Ігнатович зазначає, що якісна підготовка конкурентоспроможних виробничих кадрів у ПТНЗ передбачає особистісно-інноваційний підхід щодо вибору змісту, форм, методів та засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових педагогічних та виробничих технологій [1].

Сутність педагогічних технологій полягає у попередньому проектуванні процесу навчання з урахуванням цілей і необхідного рівня засвоєння. Якщо методичні розробки уроку орієнтовані на викладача, то педагогічні технології орієнтуються на учнів і спрямовані на забезпечення успіху засвоєння за рахунок їхньої власної діяльності. Погоджуємося з думкою О.М. Ігнатович [1], що центральною проблемою педагогічних технологій є забезпечення досягнення цілей навчання шляхом розвитку особистості, тобто постановки мети й об’єктивного контролю за якістю засвоєння навчального матеріалу.

Ігрові педагогічні технології є тільки однією з багатьох інтерактивних технологій навчання. Поняття «Ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку – чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Окрім того, ділова гра, як навчальна технологія, охоплює п’ять традиційних функцій навчального менеджменту: прогнозування (проектування), планування, організація, стимулювання і контроль.

У якості прикладу методики проведення ділової гри наведемо гру «До нас їде інвестор» (час проведення 90 хвилин). Метою проведення ділової гри

є розвиток професійних знань, умінь і навичок через розвиток особистісних якостей учнів – майбутніх спеціалістів у галузі управління маркетингом на автомобільному транспорті (рис. 1).

Рис. 1. Етапи ділової гри «До нас їде інвестор» у рамках опанування учнями предмету «Маркетинг на автомобільному транспорті» ННЦ ПТО НАПН України

У результаті проведення цієї та інших ділових ігор підвищується рівень знань економічних дисциплін, поглиблюються міжпредметні зв'язки, стимулюється активність учнів на уроках, розвиваються такі особистісні якості, як: вміння працювати у команді; адаптивність до нестандартних ситуацій; вміння брати на себе відповідальність за прийняте рішення; критичне мислення; креативність, здатність до самоаналізу і саморозвитку;

вміння вести дискусію, відстоювати власні переконання. Отже, застосування цієї та інших інноваційних навчальних технологій професійного навчання, сприятиме підвищенню рівня економічної культури в ПТНЗ за схемою: керівник ПТНЗ (головний менеджер) – педагогічний працівник – учень.

На нашу думку, розвитку економічної культури керівників ПТНЗ можна сприяти шляхом організації курсів підвищення кваліфікації, орієнтованих на вивчення основних компонентів економічної культури, наукових досліджень з проблем розвитку економічної культури керівників ПТНЗ, розширення консультування з цього питання на сторінках науково-методичних видань (у тому числі електронних фахових видань, різноманітних інтерактивних методів консультування, спілкування з керівниками ПТНЗ у режимі on-line), видання навчально-методичних посібників на допомогу керівнику ПТНЗ тощо.

Висновок. Інноваційний розвиток економічної культури у навчальному менеджменті ПТНЗ – це перш за все синергетичний ефект педагогіко-економічного наукового інтегрування, який передбачає: розв'язання проблем навчально-виховного процесу у поєднанні з розвитком фінансово-економічного забезпечення навчального закладу та методики викладання економічних дисциплін в ньому, запровадження нових навчальних та виробничих технологій, орієнтованих на розвиток професійних знань та особистісних якостей учня. Конкурентоспроможність ПТНЗ залежить від плідної співпраці головного менеджера (керівника ПТНЗ), педагогічних працівників, майстрів та учнів над формуванням соціальних цінностей і норм, що стануть регуляторами економічної поведінки, яка сприятиме розвитку різноманітних форм їх економічної активності.

Література

1. Ігнатович О.М. Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників. Монографія / О.М. Ігнатович – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.

2. Климчук І.О. Особливості формування економічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу / І.О. Климчук [Електронний ресурс].

http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/klimchuk.htm.

3. Управление – это наука и искусство / А. Файоль. Г. Эмерсон, Ф. Тэйлор, Г. Форд / сост. Г. Л. Подвойский. – М. : Республика, 1992. – 215 с.

4. Соколова Г.Н. Экономическая социология : учеб. для ВУЗов / Г.Н. Соколова. – Минск: Высш. шк., 1997/ - 188 с.

5. Энциклопедический словарь по культурологии / под ред. А. Радукина. – М. : Просвещение, 1997. – 255 с.

6. Фединець Н.І. Соціологія ринку: Навч. посіб. / Н.І. Фединець, Ю.Б. Миронов, М.Р. Гонська. – Львів: Видавництво ЛКА, 2011. – 226 с.

РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ РУКОВОДИТЕЛЯ ПТУ КАК ФАКТОР УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Юлия Палькевич

Реферат

В статье сущность экономической культуры руководителей ПТУ раскрыто через необходимость вносить значительные коррективы в стиль, технологии, методы и средства управления в связи интеграцией системы ПТО в мировое и европейское образовательное и научное пространство. Осуществлен анализ различных подходов к толкованию понятия «экономическая культура». Приведена авторская трактовка термина «экономическая культура руководителя ПТУ». Обосновывается взаимозависимость конкурентоспособности учебного заведения на рынке образовательных услуг и повышения уровня экономической культуры (формирование экономического мышления) его главного менеджера,

необходимость эффективно сочетать решение экономических вопросов с другими проблемами учебно-воспитательного процесса. Отмечается, что инновационный образовательный менеджмент предполагает применение различных форм и методов обучения, одним из которых является игровые технологии.

В конечном итоге, развитие экономической культуры руководителя ПТУ заключается в сочетании проблем учебно-воспитательного процесса с развитием финансово-экономического обеспечения учебного заведения, введение новых учебных и производственных технологий, ориентированных на развитие профессиональных знаний и личностных качеств ученика. Этот процесс требует педагогико-экономического научного сопровождения.

Ключевые слова: экономическая культура, руководители ПТУ, развитие, конкурентоспособность, технологии обучения.

Abstract

ECONOMIC DEVELOPMENT MANAGER VET CULTURE AS A FACTOR
OF COMPETITIVENESS MANAGEMENT SCHOOL

Palkevych Yulia
Ph.D. in Economics, Senior research
fellow of the Laboratory
technology vocational training
Institute of Vocational Education
under the National Academy of
Pedagogical Sciences of Ukraine

In the article the essence of economic culture of leaders VET disclosed by the need to make significant adjustments in style, technologies, methods and controls in connection VET system integration in the global and European educational and scientific space. The analysis of different approaches to the

interpretation of the concept of "economic culture". Courtesy of the author's interpretation of the term "economic culture head of vocational schools." We have interdependence competitiveness of the institution in the educational market and increased economic culture (formation of economic thinking) its general manager, a combination of solving economic issues with other problems of the educational process. It is noted that innovative educational management involves the use of various forms and methods of training, one of which is gaming technology.

Ultimately, economic development manager VET culture is combined problems of the educational process with the development of the financial and economic security of the institution, the introduction of new educational technologies and production-oriented development of professional skills and personal qualities of the student. This process requires pedagogy and economic scientific support.

Keywords: economic culture, heads of VET, development, competitiveness, technology training.

Literature

1. Ignatovich A. Psychological basis of professional innovation culture teachers. Monograph / AM Ignatovich - K .: Center of educational literature, 2009. – 288 p.
2. Klimchuk IA Features of formation of economic culture of the head of an educational institution / IO Klimchuk [electronic resource]. http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/klimchuk.htm.
3. Management - is the science and arts / A. Fayolle. G. Emerson, F. Təylor, H. Ford / comp. GL Podvoysky. - Moscow: Republic, 1992. – 215 p.
4. Sokolov GN Economic Sociology: Textbook. for high schools / GN Sokolov. - Minsk: High society. HQ. 1997 – 188 p.
5. Encyclopedic Dictionary by kulturolohy / ed. A. Radukyna. - M.: Education, 1997. – 255 p.
6. Fedynets NI Sociology market: Teach. guidances. / NI Fedynets, YB Mironov, MR Honska. - Lviv: Publishing LKA, 2011. – 226 p.